

**Valsts kancelejas direktoram
Jānim Citskovskim**

2019.gada 14. oktobrī
2019/IK-022

Labdien!

Domnīcas PROVIDUS vārdā nosūtu mūsu novērojumus par Latvijas Atvērtās pārvaldības rīcības plāna (turpmāk – OGP plāna) ieviešanu un izstrādi, kā arī priekšlikumus ceturtajam OGP plānam.

Šī gada vasarā veicām Latvijas iepriekšējā OGP plāna izpildē iesaistīto iestāžu aptauju. Šīs aptaujas rezultātā esam nonākuši pie šāda secinājuma: līdzšinējie OGP dokumenti līdz šim gan Latvijas pārvaldei, gan NVO ir funkcionējis kā fona dokuments, ar kuru pastiprināt savu argumentāciju par labu kādām pārmaiņām, bet vienlaikus tas nav bijis galvenais motivētājs pārmaiņu veikšanai.

Iepriekšējo gadu laikā labi tikuši pildīti tie OGP plānu punkti, kuru īstenošanai bijusi kāda cita pamatmotivācija (piemēram, starptautisks spiediens vai to izpilde bijusi paredzēta kādos politikas plānošanas dokumentos un jau bijis paredzēts tam finansējums), bet ļoti maz ticis paveikts kas tāds, kam šīs citas motivācijas nav bijis. Tādā nozīmē OGP process Latvijā funkcionē tukšgaitā – proti, Latvijas pārvaldē maz kas būtu noticis citādi tad, ja iepriekšējo trīs OGP plānu nemaz nebūtu bijis.

Tas tā noticis divu galveno iemeslu dēļ:

- 1) Nav ticis izveidots uzraudzības mehānisms, kas liktu regulāri OGP plāna īstenošanā iesaistītajām iestādēm atskaitīties par progresu vai progresa trūkumu. PROVIDUS pieredze, laiku pa laikam interesējoties par 3.OGP plāna izpildi, dod pamatu secinājumam, ka epizodiska vienas organizācijas intereses izrādīšana nemudina pārvaldi pievērst OGP plāna apņemšanām lielāku uzmanību.
- 2) Līdzšinējo OGP plānu izveide notikusi, sadarbojoties divām grupām – valsts pārvaldes amatpersonām un NVO aktīvistiem, kamēr politiskās amatpersonas (ministri un viņu biroju dalībnieki) nav tikuši iesaistītas. Tas neizbēgami vedis pie tā, ka plāna ambīciju līmenis ir aprobežojies tikai ar tādām apņemšanām, kurām ir droši finansēšanas avoti – citas apņemšanās, pat ja tās parādījās plāna tekstā, kapacitātes trūkuma dēļ nav tikušas īstenotas.

Šīs divas problēmas ir lielā mērā demotivējušas iepriekš OGP plāna izstrādē iesaistītās NVO veltīt savu laiku, lai savu darbu ar OGP prioritizētu arī nākotnē. Līdz ar to mēs saskatām jēgu no 4.OGP plāna izstrādes tikai tad, ja tiktu risinātas abas šīs problēmas – proti, tiktu izveidots kredibls uzraudzības mehānisms OGP plāna īstenošanai, kā arī ja jaunās apņemšanās paredzētu ko citu, nekā tādus pasākumus, par kuriem ir droši zināms, ka valdība tos veiks jebkurā gadījumā.

PROVIDUS ierosina, ka šajā plānā varētu iekļaut kādu no šīm idejām, kuru īstenošanai šobrīd ir labvēlīgs politiskais fons, bet kuru īstenošana nav vēl garantēta:

(1) Jaudīgas iedzīvotāju iesaistes metodes pašvaldībās (iesaistes rīku komplekts).

Iedzīvotājam pēc administratīvi teritoriālās reformas pieejami:

- a) vietējā līmeņa referendumi,
- b) kolektīvie iesniegumi (petīcijas), kuras domei būtu pienākums izskatīt līdzīgā procesā kā šobrīd Saeimai;
- c) sabiedrības līdzlemti pašvaldības attīstības budžeti;
- d) jēdzīgi organizēts sabiedrisko apspriežu process.

Šobrīd VARAM jau strādā pie jauna Pašvaldību likuma (paredzēts iesniegt Saeimā 2020.gadā), - būtu labi, ja OGP plānā būtu skaidri atrunāts, ka šajā likumā būtu jābūt paredzētām arī šādām iedzīvotāju iesaistes metodēm.

(2) Informācijas atklātības ombuds (komisārs), kurš izšķir ar informācijas nepieejamību saistītos strīdus pirms tiesas.

Visakūtākā problēma: pašvaldības un valstij/pašvaldībām piederošās kapitālsabiedrības un nodibinājumi.

Šim nolūkam nebūtu obligāti jāievieš jauna iestāde, šo funkciju varētu uzticēt Tiesībsargam vai Datu valsts inspekcijai. Ar Datu valsts inspekciju par šādas funkcijas pārņemšanu PROVIDUS jau agrāk ir runājis.

(3) Jēgpilnas un plašās iedzīvotāju konsultācijas pirms kādas no lielajām valsts pieteiktajām reformām vai jaunu politikas dokumentu izveides

Šādas konsultācijas varētu būt, piemēram, jau pieteikto nodokļu reformu, pie kuras valdība sola ķerties pēc 2020.gada valsts budžeta apstiprināšanas. Šī būtu laba iespēja par iespējamiem nodokļu politikas variantiem sarīkot jēgpilnas un plašas sabiedriskās apspriedes.

(4) Plaša informācijas pieejamība par tiesu darbu, kas ļauj novērtēt gan tiesu nama, gan individuāla tiesneša sniegumu

Šāda informācija ar visdažādākajām tās vizualizācijas iespējām jau ir Tiesu administrācijas rīcībā – tā būtu pēc iespējas jāpadara publiski pieejama.

(5) Pacientam noderīgu datu/informācijas publiskošana, kas ļautu savstarpēji salīdzināt dažādu slimnīcu sniegumu, it sevišķi reģionos.

Latvijā ir ļoti vājas pacientu tiesību aizstāvības organizācijas, kā arī vispārējā informācijas atklātība par slimnīcu darbu. Daļu no šīs problēmas risinātu salīdzināmu datu publiskošana par reģionālo slimnīcu darba rezultātiem.

(6) Rīcības plāna izveide tam, kā atvērt šobrīd tikai par maksu pieejamos valsts datus.

VARAM jau ir sācis strādāt šajā virzienā, bet bez skaidras politiskās gribas atsaistīt iestāžu budžetus no datu tirgošanas šis nenotiks.

(7) Kredibla uzraudzības mehānisma izveide Atvērtās partnerības plāna ieviešanas uzraudzīšanai.

Šobrīd šāda uzraudzības mehānisma nav (MK-NVO Memoranda padomes loma ir drīzāk simboliska – iesaistīto NVO kapacitātes trūkuma dēļ), tas būtu jāizveido – savādāk Latvijas izstrādātie plāni arī turpmāk funkcionēs tukšgaitā.

Ar cieņu,
Iveta Kažoka
PROVIDUS direktore